

KARTLEGGING AV ETTER- OG VIDEREUTDANNING RELEVANT FOR FOLK I SJØMATNÆRINGEN

TITTEL	Kartlegging av etter- og videreutdanning relevant for folk i sjømatnæringen
FORFATTER	Lovise Kvalsund Otterlei
PROSJEKTLEDER	Lovise Kvalsund Otterlei
NOTAT NR.	MA 18-12
SIDER	23
PROSJEKTNUMMER	54988
PROSJEKTITTEL	Kartlegging av sjømatrelatert etter- og videreutdanning
OPPDRAKSGIVER	Sett Sjøbein, Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond
ANSVARLIG UTGIVER	Møreforskning Ålesund AS
ISSN	0804-5380
DISTRIBUSJON	Åpen

SAMMENDRAG

Sett Sjøbein ønsker gjennom sitt rekrutterings- og kompetansesamarbeid økt fokus på hvilke muligheter folk i sjømatnæringen har til å formalisere, oppdatere eller videreutvikle sin kompetanse. Informasjon om utdanninger og kurs på ulike nivå er imidlertid fragmentert og det fremstår utfordrende å finne frem til relevante tilbud eller rett kontaktpunkt.

På bakgrunn av dette har Møreforskning gjennomført en kartlegging, basert på internettsøk, med hensikt å gi en oversikt over ulike kategorier, eksempler på eksisterende tilbud og aktuelle kontaktpunkt for sjømatrelatert etter- og videreutdanning. Oversikten er ikke fullstendig eller endelig, men er ment som et grunnlag som Sett Sjøbein og samarbeidspartnere kan bygge videre på.

© FORFATTER/MØREFORSKING

Forskriftene i åndsverkloven gjelder for materialet i denne publikasjonen. Materialet er publisert for at du skal kunne lese det på skjermen eller framstille eksemplarer til privat bruk. Uten særlig avtale med forfatter/Møreforskning er all annen eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt så langt det har hjemmel i lov eller avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

INNHOLD

1. Om kartleggingen	5
1.1 Bakgrunn og formål	5
1.2 Definisjoner og organisering av etter- og videreutdanning.....	6
1.3 Presisering av innholdet i kartleggingen.....	8
2. Oversikt over tilbudet av etter- og videreutdanning	9
2.1 Etterutdanning – eksempler på tilbud og tilbydere.....	9
2.2 Videreutdanning – særlig relevante tilbud og aktuelle tilbydere.....	14
3. Kommentarer med hensyn til videre arbeid	20
3.1 Avklar detaljnivå og behov.....	20
3.2 Eierskap og samarbeid viktig	20
3.3 Andre element	20
Referanser	22

1. OM KARTLEGGINGEN

1.1 BAKGRUNN OG FORMÅL

Sett Sjøbein er et nasjonalt samarbeid som skal sikre rekruttering og kompetanse til sjømatnæringen, det vil si innenfor havbruk, fiskeri og sjømatforedling – og alle ledd i disse næringene.

De siste årene har Sett Sjøbein primært hatt fokus på tiltak og aktiviteter rettet mot rekruttering og profilering av sjømatnæringen overfor ungdom, inkludert nettsider (www.settsjobein.no) med informasjon om ulike yrker og utdanninger. Samtidig ser Sett Sjøbein at det er behov for økt fokus på å synliggjøre utdanningstilbud og andre kompetansehevende tiltak også for de som allerede jobber i sjømatnæringen.

«Livslang læring» og behovet for å legge til rette for etter- og videreutdanning (EVU) for alle i arbeidslivet har de siste årene vært på agendaen både internasjonalt (eksempelvis gjennom OECD sitt Skills-prosjekt¹) og nasjonalt (gjennom Nasjonal kompetansepolitisk strategi² og det pågående arbeidet i «Ekspertutvalg om Etter- og videreutdanning³»).

Det er trolig flere drivere bak dette fokuset. Utviklingen av et kunnskapsbasert samfunn skaper stadig større krav og fokus på formalkompetanse, og manglende dokumentasjon av egen kompetanse kan potensielt redusere den enkeltes muligheter i arbeidslivet. Videre er dagens arbeidsliv generelt preget av raske endringer og omstillinger, ikke minst på grunn av globalisering, digitalisering og nye forretningsmodeller, noe som skaper et kontinuerlig behov for å oppdatere og supplere den utdanningen og opplæringen man har fått tidligere i livet (Tømte et al., 2015).

Når vi ser nærmere på sjømatnæringen har mange tradisjonelt bygget sin kompetanse gjennom erfaring og utveksling av kunnskap på arbeidsplassen (Henriksen et al., 2014). For Sett Sjøbein er hovedintensjonen med fokuset på å formalisere og videreutvikle slik erfaringsbasert kompetanse å gi ansatte nye og flere muligheter både på nåværende arbeidsplass og i sjømatnæringen forøvrig, særlig dersom de ønsker eller av ulike årsaker må skifte jobb.

Men når man så bestemmer seg for å undersøke hvilke muligheter som finnes for faglig oppdatering er spørsmålet: hvor skal man begynne å lete? Tilbudet av ulike utdanninger, for ikke å snakke om tilbydere, er stort. Det er mye og fragmentert informasjon og det kan oppleves vanskelig å navigere og finne frem til aktuelle tilbud.

Med bakgrunn i dette ønsker Sett Sjøbein å kartlegge tilbud av EVU som er særlig relevant for folk i sjømatnæringen. Formålet med kartleggingen er å synliggjøre relevante tilbud overfor folk som jobber i sjømatnæringen. Samtidig gir en oversikt over det nåværende tilbudet grunnlag for økt samarbeid på området, samt identifisere udekte utdanningsbehov og stimulere til videreutvikling av tilbudet.

Før vi presenterer resultatet av denne kartleggingen, ser vi nærmere på hvordan EVU defineres og organiseres samt gjør noen presiseringer i forhold til rammene for prosjektet.

¹ <http://www.oecd.org/skills/>

² <https://www.regjeringen.no/contentassets/3c84148f2f394539a3eefdfa27f7524d/nasjonalt-strategi-kompetanse-nett.pdf>

³ <https://www.kompetansenorge.no/evu/>

1.2 DEFINISJONER OG ORGANISERING AV ETTER- OG VIDEREUTDANNING

Etter- og videreutdanning er en vanlig samlebetegnelse for utdanning tatt utover førstegangsutdanning for å øke kompetansen i arbeidslivet eller for å forbedre karrieremuligheter. Ifølge Tømte et al. (2015) som relativt nylig gjennomførte en nasjonal kartlegging av etter- og videreutdanning, finnes det ikke en eksakt definisjon eller avgrensning mellom etterutdanning på den ene siden og videreutdanning på den andre. Det virker likevel å være en etablert forståelse av at forskjellen handler om grad av formalisering og varighet:

1. Etterutdanning: Er kortere kurs som ikke gir studiepoeng/er karaktergivende. Det gis ofte kursbevis og det er utdanning som skal opprettholde og ajourføre kompetanse man allerede har. Ettersom denne formen for kompetanseheving ikke gir studiepoeng eller karakterer regnes slike tilbud ikke å være del av det formelle utdanningssystemet.
2. Videreutdanning: Er kurs/emner som gir studiepoeng/karakter/vitnemål. Videreutdanning gir ny/mer kompetanse innenfor fagfeltet, er del av det formelle utdanningssystemet og kan gi kvalifikasjoner til mer avanserte arbeidsoppgaver.
3. Læringsintensivt arbeidsliv: I tillegg til de to første kategoriene viser Tømte et al. (2015) til en tredje kategori av kompetanseheving. Begrepet «læringsintensivt arbeidsliv» favner kompetanseutvikling som er innbakt i det daglige arbeidet, for eksempel ved at man får nye oppgaver, nytt ansvar eller ved at man lærer av mer erfarne kolleger. Det blir vist til at denne formen for arbeid er spesielt utbredt i Skandinavia, primært forklart av et mer fleksibelt og mindre hierarkisk arbeidsliv enn i de fleste andre land.

Denne kategorien er vanskeligere å kartlegge, i hvert fall innenfor rammene av dette prosjektet, men vi nevner den da vi ser at denne kategorien av læring både kan være grunnlaget for mer formell EVU og et ideal for et arbeidsliv i stadig endring.

Det finnes som nevnt et stort spekter av ulike typer og nivå av EVU. Figur 1 kan være nyttig for å få en oversikt over hovedtypene.

Figur 1. Hovedtyper av etter- og videreutdanning og annen kompetanseheving (Tømte et al., 2015, s.19).

Videre er det mange måter å legge opp etter- og videreutdanning på, men det som ofte er felles er at tilbudene organiseres som fleksible utdanninger. Det betyr at de er lagt til rette slik at man kan studere uavhengig av tid, sted og livsfase, og f.eks. kombinere utdanningen med jobb.

EVU kan organiseres som nett-, deltids-, heltids-, samlingsbasert og desentralisert studium. Kort informasjon hentet fra utdanning.no:

- Nettstudium: Undervisning og oppgaveinnlevering skjer i hovedsak på nett. Lærer og kursdeltaker er på forskjellig sted og/eller tid. Det er også mulig å ta åpne nettkurs på universitet og høyskoler, såkalte MOOC (Massive Open Online Course). Les mer om MOOC her: <https://www.mooc.no/>
- Deltidsstudium: Går over lengre tid enn et ordinært studium. En bachelor tar f.eks. fire år eller lengre på deltid, tre år på fulltid.
- Samlingsbasert studium: Du møter opp til et fastsatt antall samlinger. Studiet kan tas på hel- eller deltid, og kan ofte kombineres med nettstudium. Se oversikt over samlingsbaserte studier via lenken under.
- Desentralisert studium: Utdanning du tar som er lokalisert på et annet sted enn lærestedets hovedbase.

En god oversikt over ulike former og tilbud av EVU finnes på:

https://utdanning.no/tema/utdanning/etterutdanning_og_videreutdanning

1.3 PRESISERING AV INNHOLDET I KARTLEGGINGEN

Innenfor rammene av prosjektet vil kartleggingen basere seg på å samle åpen tilgjengelig informasjon om EVU-tilbud særlig relevant for folk i sjømatnæringen via utvalgte portaler og nettsider. Kartleggingen er delt i to:

Første del (kapittel 2.1) tar for seg etterutdanning (mindre kurs). Ettersom tilbudet av slike kurs som nevnt er omfangsrikt og i stadig endring, er fokuset vårt å gi en oversikt over ulike kurskategorier (inkludert noen eksempler på relevante tilbud), samt aktuelle tilbydere og kontaktpunkt. Offentlige tilbud er prioritert. Det er vanskelig å få en fullstendig oversikt over kurs i regi av private tilbydere, og vi har bare tatt med noen eksempler på slike kurs. Lukkede eller bedriftsinterne tilbud er ikke kartlagt.

Del to (kapittel 2.2) gir en oversikt over tilbudet av videreutdanninger. Målet er å gi en mest mulig komplett oversikt over særlig relevante utdanninger for folk i sjømatnæringen, men det vises også til kontaktpunkt for informasjon om mer generelle tilbud.

2. OVERSIKT OVER TILBUDET AV ETTER- OG VIDEREUTDANNING

Det er mange måter å gi en oversikt over EVU. Tilbudene kan deles inn etter både nivå og kategori (fag, hvem de er relevant for, lokalisering, format, osv.). På Sett Sjøbein sine nettsider er utdanninger presentert etter utdanningsnivå, og vi baserer oss derfor på en slik inndeling også her. Samtidig har vi forsøkt å lage noen underkategorier for å gjøre vår fremstilling mest mulig oversiktlig. Figur 2 viser hvordan vi har delt inn tilbudene i dette notatet.

Figur 2. Oversikt over inndeling av etter- og videreutdanning som er kartlagt.

2.1 ETTERUTDANNING – EKSEMPLER PÅ TILBUD OG TILBYDERE

Etterutdanning er som nevnt korte, ikke poenggivende kurs. Det finnes et omfattende tilbud av slike kurs. Mange av dem har begrenset levetid/tilgjengelighet og de er på mange måter «ferskvarer». Det er med andre ord både krevende å få en oversikt over slike kurs og å holde den oppdatert. Sett Sjøbein må derfor ta stilling til i hvilken grad slike kurs skal profileres på nettsidene deres.

Vi gir i dette notatet en oversikt over kategorier av lovpålagte kurs som er relevante for folk i sjømatnæringen, før vi gir eksempler på marinfaglige kurs (som det finnes informasjon om på internett) i regi av opplæringskontor, fiskehelsebedrifter og konsulentselskap. I tillegg gir vi en oversikt over aktuelle kontaktpunkt både for marine tilbud spesielt og etterutdanning generelt.

LOVPÅLAGTE KURS

Det finnes et utvalg lovpålagte kurs for folk i sjømatnæringen:

Fiskere må ha sikkerhetskurs og ansvarlige for håndtering av oppdrettsfisk må ha kurs i fiskevelferd. Alle som skal produsere mat må ha HACCP-kurs og alle arbeidsgivere både på sjø og land må ha kurs i helse, miljø og sikkerhet (HMS). Se Tabell 1 for mer informasjon. I tillegg er det krav til kurs for ansatte med særlig ansvar for søk og redning, førstehjelp, osv. Disse er ikke tatt med i oversikten.

Tabell 1. Oversikt over kategorier av lovpålagte kurs for folk i sjømatnæringen.

Kategori	Beskrivelse	Tilbydere	For mer informasjon
Sikkerhetskurs for fiskere	Det er krav til grunnleggende sikkerhetsopplæring for fiskere som driver ervervsmessig fiske, samt krav til repetisjon av opplæringen.	Skoler og kurscenter som er godkjent av Sjøfartsdirektoratet.	https://www.yrkesfisker.no/no/sikker-fisker/sikkerhetsopplaring-for-fiskere/
Fiskevelferd	For å sikre oppdrettsfisker god fiskevelferd, må alle driftsledere, røkttere på oppdrettsanlegg og personell som jobber ved slaktermerder og kultiveringsanlegg ta kurs i fiskevelferd.	Kursholdere som er godkjent av Mattilsynet.	https://www.mattilsynet.no/fisk_og_akvakultur/fiskevelferd/kompetansekrav_fiskevelferd/godkjente_kursholdere_i_fiskevelferd.285
HMS-kurs	Det er krav om at arbeidsgivere, samt verneombud og medlemmer av arbeidsmiljøutvalg, skal gjennomgå opplæring i helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid.	Fagforeninger, opplæringskontor, bransjeforeninger, kurscenter, m.fl.	https://www.arbeidstilsynet.no/hms/roller-i-hms-arbeidet/arbeidsgiver/hms-opplaring-ledere/
HACCP-kurs	HACCP står for Hazard Analysis Critical Control Point. Dette er en arbeidsmetode som har som mål å identifisere og styre farer og redusere risiko relatert til produksjon av mat. Myndighetene stiller krav til innføring og opplæring i HACCP. Kravet gjelder for alle matvirksomheter, både store og små.	Opplæringskontor, fagforeninger og en rekke kurstilbydere.	https://www.mattilsynet.no/mat_og_vann/rutiner_for_trygg_mat_en_innforing_i_internkontroll_og_haccp.12389/binary/Rutiner%20for%20trygg%20mat%20-%20En%20innf%C3%B8ring%20i%20internkontroll%20og%20HACCP

MARINFAGLIGE KURS

Det er utfordrende å få en oversikt over mindre marinfaglige kurs da disse er av kort varighet og gjennomføres ofte etter behov eller på bestilling. Vi har gjort søk for å identifisere eksempler på kurs, og ser at det primært er to typer aktører, henholdsvis opplæringskontor og fiskehelsebedrifter, som profilerer slike kurs.

Fokuset for de marine opplæringskontorene er hovedsakelig på oppfølging av lærlinger og rekruttering av ungdom. Samtidig arrangerer enkelte opplæringskontor kurs for sine medlemmer. Kursene vist i Tabell 2 er de vi finner informasjon om på internett, men vi vet at også andre opplæringskontor gjennomfører og skreddersyr mindre kurs for sine medlemmer ved behov. Se en fullstendig oversikt over marine opplæringskontor her: <https://settsjobein.no/oversikt-over-opplaeringskontorer/>

Tabell 2. Eksempler på marinfaglige kurs i regi av opplæringskontor.

Navn	Beskrivelse	Tilbydere	For mer informasjon
Bøtekurs	Er du stadig i situasjoner der du skulle ønske du hadde mer bøtekunnskap? Her får du grunnleggende opplæring og vi har lagt stor vekt på mengdetrening for at kurset skal sitte godt i både hodet og fingrene etter disse 3 dagene.	Marint kompetansesenter	https://www.marint.no/kurs-og-kompetanse
Videregående kurs bøting	Kurs for å gi bedre forståelse, se sammenhenger og kunne utføre oppgaver rundt bøting, redskapstegninger, montering, m.m.	Marint kompetansesenter	https://www.marint.no/kurs-og-kompetanse
Inspirasjonskurs for stuert	På dette kurset lærer du å lage sunn og god husmannskost, som smaker godt for mannskapet og er en glede å lage for deg som stuert.	Marint kompetansesenter	https://www.marint.no/kurs-og-kompetanse
Ledelse i fiskeri- og havbruksnæringen	Marint Kompetansesenter har utviklet lederkurset i samarbeid med Steinar Nistad fra NTNU. Kurset er utviklet spesielt for ansatte i marin næring, men passer også for andre bransjer.	Marint kompetansesenter	https://www.marint.no/kurs-og-kompetanse
Opplæringsprogram fabrikk og fabrikkledelse	Opplæringsprogrammet henvender seg først og fremst til fabrikkjefer og fabrikkformenn (som trenger påfyll og/eller ønsker å formalisere sin kompetanse) samt fiskere/fabrikkarbeidere med potensiale for å bli mellomleder.	Marint kompetansesenter	https://www.marint.no/kurs-og-kompetanse
Opplæringsprogram for dekkarbeid og bas	Opplæringsprogrammet henvender seg først og fremst til dekkarbeidere som ønsker å kunne bli mellomledere, nettmenn og baser (som trenger påfyll og/eller ønsker å formalisere sin kompetanse).	Marint kompetansesenter	https://www.marint.no/kurs-og-kompetanse

I oversikten over lovpålagte kurs (Tabell 1) ble det vist til godkjente tilbydere av kurs i fiskevelferd. Disse, i tillegg til andre konsultentselskaper, arrangerer også marinfaglige kurs (noen på oppdrag). Eksempler på kurs og tilbydere er vist i Tabell 3.

Tabell 3. Eksempler på kurs i regi av fiskehelse- og konsulentbedrifter.

Navn	Beskrivelse	Tilbydere	For mer informasjon
Lusesertifikat	Teoretisk halvdagskurs som omfatter lovverk, generell biologi til lakselus og skottelus og rutiner for pålitelig lusetelling. Dette danner grunnlag for teoretisk og praktisk test i felt. Målet er å sikre optimal lusekontroll. Deltagere må bestå avsluttende telleprøve for å få lusesertifikat. Målgruppe: Personell på matfiskanlegg	Åkerblå	www.akerbla.no/kurs/lusesertifikat
Obduksjonskurs stamfisk	Kurset tar for seg generelle forskriftskrav som gjelder stamfiskhold, biosikkerhet, aktuelle sykdommer hos stamfisk. Samt en praktisk gjennomgang av obduksjon og prøveuttak av stamfisk.	Åkerblå	https://www.akerbla.no/kurs/obduksjonskurs-stamfisk
Obduksjonskurs	Det kan være en fordel for arbeidere ved oppdrettsanlegg å kunne obdusere fisk og gjenkjenne symptomer på sykdom. I et obduksjonskurs vil du få en praktisk gjennomgang på hvordan man obduserer fisk, lære å se forskjell på tegn som er normale for en dødfisk og hvilke som kjennetegner smittsomme sykdommer. Man lærer også i kurset riktig framgangsmåte for prøveuttak.	Labora AS	www.labora.no/fiskehelse/fiskehelse-kurs/
Medisinkurs	Alle som skal håndtere og oppbevare medikamenter og kjemikaler må ha kunnskap om riktig håndtering. Kurset tar sikte på å oppfylle kravene blant annet i Global Gap og ASC sertifiseringen om kompetanse på håndtering og oppbevaring av medisiner og kjemikalier.	Labora AS	www.labora.no/fiskehelse/fiskehelse-kurs/
Kjemikaliekurs	Kurset er laget med utgangspunkt i krav som stilles i GlobalGAP-standarden. Kurset tar for seg aspekter rundt sikker bruk av kjemikalier; lagring, bruk, håndtering av uhell og avfallshåndtering.	Marin Helse	www.marinhelse.no/klasseromskurs/

Tabell 3 (forts.). Eksempler på kurs i regi av fiskehelse- og konsulentbedrifter.

Navn	Beskrivelse	Tilbydere	For mer informasjon
Beste praksis settefisk	Marin Helse AS ønsker å bidra til å standardisere måten å produsere god smolt på, og gjøre dette tilgjengelig for så mange som mulig. Ferskvannsproduksjonen er en svært sammensatt og komplisert produksjon som stiller store krav til kompetanse innenfor flere fagfelt. Felles for alle disse fagfeltene er at de må tuftes på en biologisk plattform hvis man skal lykkes med å skape en god smolt.	Marin Helse	www.marinhelse.no/klasse/eromskurs/
Beste praksis settefisk resirkulering (RAS)	Kurset er spisset mot de operasjoner og utfordringer som preger hverdagen i et resirkuleringsanlegg. Vannkvalitet er gitt et større fokus da utfordringer knyttet til vannsammensetning og vannbehandling opptar større ressurser enn ved en produksjon basert på gjennomstrømning. Kurset har en klar ambisjon om å styrke kvaliteten på den smoltproduksjonen som er basert på resirkuleringsteknologi.	Marin Helse	www.marinhelse.no/klasse/eromskurs/
Kurs i dødfisksortering	Kurset går igjennom de viktigste årsakene til at fisk dør i sjøfasen. Nøkkelfakta knyttet til dødsårsakene, nøye beskrivelse av ytre og indre forandringer hos fisken samt fiskens oppførsel og sykdomsutvikling blir viet mye oppmerksomhet.	Marin Helse	www.marinhelse.no/klasse/eromskurs/
Lusetelling	MarinHelse tilbyr et detaljert og grundig kurs om lakselus og hvordan man på best mulig måte kan foreta gode og korrekte tellinger av både lakselus og skottelus. I tillegg tilbyr vi også et kortere oppfriskningskurs for de som har gjennomgått hovedkurset, men som trenger repetisjon.	Marin Helse	www.marinhelse.no/klasse/eromskurs/
Medikamentkurs	Tilfredsstillende blant annet Dyrehelsepersonellovens krav ved bruk av medhjelpere til administrering av medikamenter.	Aqua Kompetanse AS	http://aqua-kompetanse.no/kurs/
Mikrobiologi for sjømatindustrien	Kurset vil være nyttig for personell i sjømatindustrien som har behov for en generell mikrobiologisk forståelse, mer inngående kunnskap om mikrobiologiske næringsmiddelfarer relatert til rød- og hvitfisk, prosesserte eller videreføret eventuelt spiseklare fiskeprodukter.	Aquatic Consult	http://aquatic.no/consult/kurs/kommende-kurs/mikrobiologi-for-sjoematindustrien/

ANDRE KONTAKTPUNKT FOR MARIN ETTERUTDANNING

- **Fagforeninger** tilbyr ofte organisasjonskurs, fagkurs, m.m. Ta kontakt med din fagforening for å forhøre deg om dette. De største fagforeningene i sjømatnæringen er: Norges Fiskarlag, Sjømat Norge, Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund (NNN), Sjømannsforbundet, Fiskebåt, Norges Kystfiskarlag, Pelagisk Foreining, Tekna, NHO Handel og kontor og Forskerforbundet.
- **Bransjeklynger og nettverk** tilbyr ofte faglig påfyll gjennom seminarer og konferanser. De største nasjonale marine klyngene er: NCE Blue Legasea, NCE Seafood Innovation Cluster og NCE Aquatech, men det finnes også flere mindre nettverk.
- **Næringsforeninger** kan også nevnes som en pådriver for mindre kurs, seminar og nettverk. Undersøk gjerne aktiviteter i din region.
- **Bedrifter:** Mange bedrifter arrangerer egne kurs og annen opplæring for sine ansatte. Å ta kontakt med personalledelsen eller kursansvarlig i egen bedrift må derfor nevnes som et viktig kontaktpunkt.

For å få innsikt i typer kurs og mulige tiltak rettet mot utenlandsk arbeidskraft i sjømatnæringen spesielt, kan vi vise til en kartlegging FAFO gjennomførte for Sett Sjøbein i 2012:

<https://docplayer.me/1482557-Sjomatnaeringen-og-utenlandsk-arbeidskraft-spraklige-utfordringer-tilgjengelige-kurs-og-mulige-finansieringskilder.html>

GENERELL INFORMASJON OM ANDRE KURSTILBUD

Utover de rent marine kurstilbudene finnes det et omfattende tilbud av andre kategorier etterutdanning. Disse blir ikke kartlagt her, men vi viser til Kompetanse Norge som gir en fylkesvis oversikt over sertifiserte kurstilbydere: www.kompetansenorge.no/Kompetansepluss/Kurstilbydere-i-ditt-fylke/

I tillegg anbefales søk via portalene www.utdanning.no, www.kursagenten.no og www.kursguiden.no for å få oversikt eller finne frem til aktuelle kurs.

2.2 VIDEREUTDANNING – SÆRLIG RELEVANTE TILBUD OG AKTUELLE TILBYDERE

Videreutdanning inkluderer som beskrevet innledningsvis formelle utdanninger som gir karakter eller studiepoeng. Vi har i denne kartleggingen delt inn utdanningene etter tre nivå:

- 1) Videregående nivå: gjennom fagbrev basert på minimum 5-års praksis.
- 2) Fagskolenivå: heltids- eller deltidsutdanning basert på praksis.
- 3) Universitet- og høyskolenivå: utdanninger i form av mindre kurs, års-, bachelor-, master- eller doktorgradsstudier. Slike utdanninger tilbys oftest deltid, slik at de kan kombineres med jobb.

Som under fremstillingen av etterutdanning er vårt fokus primært på marint rettet videreutdanning, men vi vil også inkludere noen eksempler på andre relevante utdanninger og kontaktpunkt.

UTDANNING PÅ VIDEREGÅENDE NIVÅ - FAGBREV BASERT PÅ PRAKSIS

Med minimum fem års praksis i faget ditt har du mulighet til å ta fagbrev gjennom praksiskandidatordningen. I praksistiden din må du ha jobbet innenfor målene i læreplanen for faget ditt, og det er utdanningsetaten ved avdeling for fagopplæring som avgjør om praksisen kan godkjennes. Læreplanen finner du på Utdanningsdirektoratets hjemmeside www.udir.no.

På Sett Sjøbein sin nettportal finnes det allerede en god presentasjon av praksiskandidatordningen, samt av hvilke andre utdanningsløp et fagbrev eventuelt kan åpne for:

www.settsjobein.no/utdanningsveier/via-praksis/

Videregående skoler, opplæringskontor og kurscenter arrangerer ofte teori- og fagbrevforberedende kurs. Dersom du trenger mer informasjon, ta kontakt direkte med disse eller med opplæringsavdelingen i aktuell fylkeskommune.

FAGSKOLEUTDANNINGER

Fagskoleutdanning er yrkesrettet utdanning som bygger på fullført videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse. Deltakerne på fagskoler begynner etter først å ha vært i arbeidslivet, og all fagskoleutdanning kan derfor regnes som videreutdanning.

Det finnes allerede en oversikt over relevante fagskoletilbud på Sett Sjøbein sine nettsider:

<https://settsjobein.no/yrker-og-utdanninger/#filter=.schools-12>. Oversikten mangler imidlertid følgende tilbud av særlig relevans:

Navn	Beskrivelse	Tilbydere	For mer informasjon
Prosessteknikk – retning (2. år) marin prosess og næringsmiddel	En utdanning som gir fagteknikere på høyere nivå i prosess – og næringsmiddelindustrien. Etter fullført utdanning vil du ha de kunnskaper, ferdigheter, og den kompetansen som kreves for å lede arbeid med kjemiske og fysiske prosesser.	Fagskolen i Kristiansund	http://fik.mrfylke.no/Fagskolen-i-Kristiansund/Omskolen/Prosessteknikk

Utover denne spesialiseringen finnes det ingen fagskoletilbud som er direkte innrettet mot sjømatnæringen. Men som Sett Sjøbein viser til i sin oversikt er både maritime utdanninger (dekkoffiser og maskinoffiser) og mattekniske utdanninger relevante.

Med økt automatisering og fokus på teknologi, prosessstyring og nye arbeidsformer, er det imidlertid også andre fagskoleutdanninger som er relevante for folk i sjømatnæringen. En fullstendig oversikt over ulike fagskoletilbud finnes her: <https://utdanning.no/tema/utdanning/fagskole>

UTDANNINGER VED UNIVERSITET OG HØYSKOLER

Det gis i det følgende en oversikt over utdanninger ved universitet og høyskoler som retter seg mot voksne som ønsker å bygge videre på den kompetansen de har, gjerne samtidig som de er i jobb. Det kan for øvrig nevnes at i tillegg til tilbudene vi har definert som videreutdanning, kan det også være mulig å følge enkelte ordinære kurs gjennom et semester.

Vi har også her fokusert på marine utdanninger, men samtidig inkludert relevante videreutdanninger innen maritime fag og kvalitet – og matvitenskap. Samtidig vil vi igjen understreke at også mer generelle utdanninger, for eksempel innen teknologi og industrifag, ledelse, økonomi og markedsføring, kan være svært relevante for folk i sjømatnæringen.

MARINE UTDANNINGER

Tabell 4 gir en oversikt over videreutdanninger ved universitet og høyskoler som retter seg mot sjømatnæringen.

Tabell 4. Oversikt over videreutdanning ved universitet og høyskoler innen marine fag.

Navn	Beskrivelse	Tilbydere	For mer informasjon
Kurs i fiskehelse	Akvamedisin og akvakultur er en bransje med rask utvikling i omfang og teknologi og opplever med det et øket behov for oppdatert kunnskap innen fiskevelferd og fiskehelse. Kompetansebehovet strekker seg også ofte utover det den ordinære veterinær/fiskehelsebiolog-utdanningen gir. Kurset skal gi en faglig oppdatering av tematikk relatert til fiskevelferd og fiskehelse.	Norges miljø - og biovitenskapelige universitet	https://www.nmbu.no/studier/evu/kurs/no-de/32383
Kurs i resirkulerende akvakultursystem - RAS	Kurset vil gi en bred innføring i resirkuleringsanlegg for akvakultur og hvordan riktig vannbehandling bidrar til å skape et stabilt og optimalt vannmiljø i anlegget. Design, dimensjonering, oppstart, drift, avfallshåndtering, ressursutnyttelse, risikovurdering og handlingsplaner vil bli behandlet.	NTNU	https://www.ntnu.no/videre/gen/-/courses/nv17408
Havbruksdrift og ledelse Y-VEI-bachelor	Har du fagbrev i akvakultur og ønsker økt kompetanse og mer ansvar? Denne bachelorgraden er et tverrfaglig, næringsrettet studium skreddersydd for søkere med fagbrev. Etter endt studium vil du ha tilegnet deg kunnskaper i oppdrettsbiologi, ledelse, forvaltning og økonomi.	Nord universitet	https://www.nord.no/studier/studietilbud/finn-studier/2015h/Sider/BAHBY.aspx
Executive MBA - Ocean Industries	The Ocean Industries specialisation will provide you with skills and knowledge to prepare your companies to benefit from the growing multi-use of ocean and coastal sea space.	Handelshøyskolen BI	https://www.bi.edu/programmes-and-individual-courses/master-programmes/executive-mba/

Basert på kartleggingen av EVU for sjømatnæringen som Sett Sjøbein gjennomførte i 2012 virker tilbudet å være mindre nå enn den gang. Nord universitet hadde bl.a. flere marine tilbud lagt opp som videreutdanning da, men som nå bare organiseres som ordinære utdanninger. Tilbudet er

imidlertid i stadig endring, og vi vet for eksempel at NTNU i Ålesund i mellomtiden har utviklet og gjennomført kurs i marine ingredienser og marine lipider.

MARITIME UTDANNINGER

Maritimt rettede videreutdanninger er relevante for alle sjøfolk i sjømatnæringen. Tabell 5 gir en oversikt over tilbudene vi har kartlagt.

Tabell 5. Oversikt over videreutdanning ved universitet og høyskoler innen maritime fag.

Navn	Beskrivelse	Tilbydere	For mer informasjon
Kurs i Maritim IT og sikkerhet	Maritime IT systemer blir flere, mer komplekse og alle ombord trenger å ha kunnskap og et bevisst forhold til bruken. Emnet skal gi studentene en oversikt over IT systemer som er brukt ombord og hvordan disse bidrar i operasjoner og i drift av fartøyet.	Høgskulen på Vestlandet, avd. Haugesund	https://www.hvl.no/studier/studieprogram/maritim-it-og-sikkerhet/
Kurs i Maritim jus 2	Hvilken rolle, og hvilket ansvar og plikter har offiserer, rederi, classeselskaper, sjøfartsmyndighetene og andre som er involvert i maritime operasjoner? Maritim jus 2 bygger videre på Maritim Jus 1 og gir bredere oversikt og kunnskap om roller, ansvar og plikter som følger av det norske og internasjonale juridiske rammeverket for maritime operasjoner.	Høgskulen på Vestlandet, avd. Haugesund	https://www.hvl.no/studier/studieprogram/Maritim-Jus/
Bachelor i nautikk, Y-veien	Nautikkstudiet danner grunnlag for å bli skipsfører, og som nautiker kan du etter oppnådd fartstid få muligheten til å seile som kaptein på alle typer skip over hele verden. En nautikkutdanning åpner mulighetene for en karriere både på sjø og land.	NTNU i Ålesund Høgskulen på Vestlandet, avd. Haugesund	https://www.ntnu.no/studier/353mn https://www.hvl.no/studier/studieprogram/2018h/naby/
Master i Ledelse av krevende maritime operasjoner	Dette er et mastergradsstudium som skal kvalifisere skipsoffiserer og landbasert personell innen maritim virksomhet, samt ledere og mellomledere fra andre operasjonelle organisasjoner, til en utvidet og fordypet forståelse av ledelse av krevende operasjoner. Studiet er beregnet på personer som enten allerede arbeider i operative organisasjoner, hovedsakelig med tilknytning til maritime operasjoner, eller ønsker slikt eller tilliggende arbeid.	NTNU i Ålesund	https://www.ntnu.no/studier/mlakmo

KVALITET OG MATVITENSKAP

Tabell 6 gir en oversikt over videreutdanning ved universitet og høyskoler direkte relatert til kvalitet og matvitenskap.

Tabell 6. Oversikt over videreutdanning ved universitet og høyskoler innen fagområdet kvalitet og matvitenskap.

Navn	Beskrivelse	Tilbydere	For mer informasjon
Erfaringsbasert master i industriell matproduksjon	Et videreutdanningstilbud for ansatte i matindustrien eller andre som ønsker å kvalifisere seg for en jobb i matindustrien. Studiet gir deg mulighet til å bruke yrkeserfaringen din som utgangspunkt for økt kunnskap som du kan bruke i bedriften du jobber til daglig.	NMBU - Norges miljø- og vitenskapelige universitetet	https://www.nmbu.no/studier/evu/kurs/node/2639

PEDAGOGISK FOR YRKESLÆRERE

Dersom du har lyst til å bli lærer og bruke din yrkesfaglige bakgrunn er det krav om at du tar utdanning innen praktisk pedagogisk utdanning (PPU) før du kan bli fast ansatt. Denne utdanningen tilbys vanligvis deltid over ett år. Liste over tilbydere finner du her:

<https://utdanning.no/studiebeskrivelse/praktisk-pedagogisk-utdanning-ppu>

NÆRINGS-PH.D.

Det er mulig å ta doktorgrad mens du jobber i en bedrift gjennom ordningen «Nærings-ph.d.» som er finansiert av Norges forskningsråd. Bedrifter kan gjennom denne ordningen søke om å få støtte for at en ansatt kan ta en doktorgrad. Støtten er oppad begrenset til 50 % av den stipendsatsen som gjelder på søknadstidspunktet, med en beregnet vekst på ca. 3 % per år. Doktorgradsarbeidet skal være relevant for bedriftens virksomhet og bedriftens langsiktige kompetansebehov. Se her for mer informasjon: www.forskningsradet.no/prognett-naeringsphd/Forside/1253952592767

ANDRE TILBUD OG KONTAKTPUNKT

Som understreket flere ganger tidligere kan listen over utdanninger som er relevante for folk i sjømatnæringen være mye lengre, med generelle tilbud innen teknologi, økonomi og markedsføring som eksempler. Utdanning.no gir en god oversikt over alle videreutdanninger i landet:

<https://utdanning.no/tema/utdanning/etterutdanning-og-videreutdanning>. Alternativt kan en lese om den enkelte utdanningsinstitusjon sitt EVU-tilbud på deres nettsider (se Tabell 7).

Tabell 7. EVU-tilbud ved ulike universitet og høyskoler.

Universitetet i Bergen	www.uib.no/utdanning/evu
NTNU	www.ntnu.no/videre
Universitetet i Agder	www.uia.no/studietilbud/etter-og-videreutdanning
Oslomet – storbyuniversitetet	www.hioa.no/Studier-og-kurs
Universitetet i Stavanger	www.uis.no/kurs-etter-og-videreutdanning/etter-og-videreutdanning
Universitetet i Sørøst-Norge	www.usn.no/studier/videreutdanning
NMBU	www.nmbu.no/studier/evu
Universitetet i Oslo	www.uio.no/studier/evu/index.html
UiT – Norges arktiske universitet	www.uit.no/utdanning/videreutdanning
Nord universitet	www.nord.no/no/studier/studietilbud/Sider/Etter-og-videreutdanning.aspx
Handelshøyskolen BI	www.bi.no/studier-og-kurs/executive
Høgskolen i Molde	www.himolde.no/studier/program/?filter.resource%3AlevelMultiple=follow-up
Norges Handelshøyskole	www.nhh.no/executive
Høgskolen i Innlandet	www.inn.no/studier/studietilbud/kombiner-jobb-og-studier
Høgskulen i Volda	www.hivolda.no/vidare
Høgskolen i Østfold	www.hiof.no/om/organisasjon/administrasjonen/fellesadministrasjonen/hio-videre
Høgskulen på Vestlandet	www.hvl.no/studier/studieprogram/etter-og-vidareutdanning
Folkeuniversitetet	www.folkeuniversitetet.no/Universitets-og-hoegskolefag

3. KOMMENTARER MED HENSYN TIL VIDERE ARBEID

Gjennom denne kartleggingen har Sett Sjøbein fått en oversikt over tilbud av etter- og videreutdanning som er innrettet mot sjømatnæringen, og et grunnlag for videre arbeid med tematikken. Dette notatet er ikke en analyse av tilbudet, men vi vil avslutningsvis gi noen kommentarer til hva vi anser som viktig å vurdere i bruken av denne oversikten.

3.1 AVKLAR DETALJNIVÅ OG BEHOV

Før Sett Sjøbein publiserer informasjon om tilbudene av etter- og videreutdanning på sine nettsider bør det avklares hvor detaljert en slik oversikt skal være. I kartleggingen er det som avtalt gitt en liste og en kort beskrivelse av relevante tilbud som er av en viss varighet/gjentakende karakter. Tilbudet endres likevel fort, og det bør særlig gjøres en vurdering av om og hvordan kategorien etterutdanning skal være med. *Skal en fokusere på å synliggjøre kategorier og tilbydere av slike kurs? Eller er det en ambisjon å gi en detaljert oversikt over aktive kurs som oppdateres kontinuerlig (for eksempel gjennom at tilbydere melder inn kommende kurs)?*

Ambisjonsnivået vil trolig henge sammen med videre føringer for Sett Sjøbein og tilgjengelig kapasitet til å følge opp dette arbeidet, samt behovene som blir signalisert fra styrings- og referansegruppen.

Listen vår over særlig relevante tilbud av EVU for folk i sjømatnæringen kan som nevnt reelt sett utvides en del. Mer generelle kurs og utdanninger, innen eksempelvis IT, økonomi og markedsføring kan også være relevante, og Sett Sjøbein bør vurdere i hvilken grad de vil synliggjøre og vise vei også til slike tilbud.

3.2 EIERSKAP OG SAMARBEID VIKTIG

Tilbakemeldingene fra Sett Sjøbein er at med unntak av ett marint opplæringskontor er det ingen andre aktører som har et spesielt fokus på å profilere kompetansehevende tiltak for voksne i sjømatnæringen. Signalene er at det er behov for at noen gjør dette, og mange ser til Sett Sjøbein.

Dersom en slik portal skal bli brukt er det viktig at det skapes eierskap til den. Alle Sett Sjøbeins samarbeidspartnere må da bidra for å holde portalen oppdatert og formidle informasjon om den til aktuelle målgrupper.

Som vist til ovenfor bør styrings- og referansegruppen brukes aktivt. I tillegg kan det være hensiktsmessig å legge opp til tett kontakt og samarbeid med bransjeklynger og eventuelt private bedrifter og aktører.

3.3 ANDRE ELEMENT

Kartleggingen av EVU som Sett Sjøbein gjennomførte tilbake i 2012 ga innsikt i at mye EVU foregikk internt i bedriftene og gjennom lukkede tilbud. Vi har ikke undersøkt omfanget av bedriftsinterne og lukkede kurs og utdanninger i dette prosjektet. Med bakgrunn i at halvparten av all EVU i Norge skjer internt i bedriftene (Tømte et al., 2015) er det imidlertid grunn til tro at situasjonen er noenlunde lik i sjømatnæringen og tro at aktiviteten er større enn det som kommer frem gjennom offentlige og åpne tilbud. Spørsmål som står igjen er: *Hvor stort er omfanget av intern EVU? På hvilke fagområder og i hvilke bransjer er det størst? Hva driver dette frem? Hvordan er dynamikken mellom offentlige og*

private tilbud? Hvilke strategier har bedriftene? Dersom Sett Sjøbein skal sette fokus på EVU for sjømatnæringen er dette eksempel på spørsmål som kan belyses og diskuteres.

Vi vil avslutningsvis minne om at arbeid med marine tilbud også må sees i sammenheng med utvikling og rammebetingelser for EVU generelt, og vi oppfordrer særlig til å følge det nevnte arbeidet i «Ekspertutvalget for EVU».

REFERANSER

- Henriksen, K., Olafsen, T., & Sønvisen, S. (2014). *Kartlegging av behov for kompetanse og arbeidskraft i sjømatnæringa - i dag og fram til 2020*. Trondheim: SINTEF Fiskeri og havbruk AS.
- Tømte, C., Olsen, D., Waagene, S., Solberg, E., Børing, P., & Borlaug, S. B. (2015). *Kartlegging av etter- og videreutdanningstilbud i Norge*. Oslo: Nifu.

MØREFORSKING AS
Postboks 5075
6021 Ålesund
TEL +47 70 11 16 00
www.moreforsk.no
NO 991 436 502
